

Veronika Schieblová:

Zobrazení Dábla v současném filmovém umění

(Oponentský posudek diplomové práce)

Předkládaná práce svým tématem i zpracováním cíleně rozšiřuje běžné obzory magisterských výstupů na teologické fakultě, tak jak dnes ostatně činí i sama teologie a soudobé náboženské myšlení. Je zřejmé, že diplomantka zvládá široké pole religionistiky jakož i studia - a pramenného využití - moderních médií. Přitom si je vědoma osobitosti svého přístupu, když po úvodní charakteristice použité literatury konstatuje, že její práce je vlastně prvním systematickým přehledem způsobu zobrazení Dábla v současném filmovém umění (s. 11). Podrobná analýza si ovšem vyžaduje určité zúžení, které vyjadřuje podtitul: *Zaměřeno na americkou, respektive britskou tvorbu od 60. let do současnosti*.

První oddíl se zabývá pojetím Dábla v různých náboženských kulturách, zvláště ve třech monoteistických náboženstvích a starověkých kulturách tvořících jejich substrát. Na tomto poli i v širší perspektivě se ukazuje blízkost démonologických představ a pojetí zla. Ve 2. oddílu, který již přímo připravuje k analýze filmových prezentací, autorka hledá a komentuje zobrazování Dábla ve výtvarném umění. Krátký 3. oddíl upozorňuje na využití d'ábelské tematiky v různých oblastech umění a objasňuje kategorizaci, kterou si autorka zformulovala pro své analýzy některých vybraných filmů. Ta pak tvoří obsah hlavního jádra práce.

Vodítkem je zobrazování Dábla jako člověka, jako zoomorfni bytosti, jako objektu exorcismu a jako Antikrista. Výsledky analýz jsou pak zpracovány dokonale přehledně v závěru.

Práce se vyznačuje ve všech svých částech jako nezpochybnitelnou kvalitou právě přehledností. Další je názornost výkladů a úvah, podpořená bohatým ilustračním materiálem a dobře čtivým stylem, který plně splňuje potřebný standard odborného textu, včetně náležitě uváděných odkazů na příslušné zdroje z rozsáhlé heuristické základny. In puncto čtivosti mě nicméně trochu zarážela velká frekvence výroků v 1. osobě, v odborném textu ne zcela obvyklá. Je ovšem třeba brát v úvahu, že některé soudy o umění mají nutně subjektivní zabarvení. Vzhledem k tématu uměleckých ztvárnění tématu personifikovaného zla předkládaný text se čte nejenom s velkým zaujetím, ale - přiznávám - někdy až se zatajeným dechem a mrazením. Autorka přitom vždy pečlivě dbá, aby do analýz nevkládala vlastní víru nebo nevíru (např. u exorcismu, s. 101). Podání je trvale systematické a nikdy neztrácí akademický charakter. Pochvalu si zaslouží také úprava a jazyková čistota práce. Překlepy

jsem přes pečlivé čtení našel jenom dva. Diskusní je psaní velkých písmen; Afroameričan bych psal s velkým písmenem (s. 88), naopak slova ďábel a satan snad s malým, pokud nejde - podle kontextu - o jeho jedinečné vlastní jméno. Je tu arci také záludný problém, zda jde o archetyp, nebo pluralitu původců zla. Doporučoval bych také necitovat Korán podle webu, ale z knižního vydání Hrbkova překladu, kde se, mimochodem, i v citovaných verších (s. 19) píše satan.

Co se týče věcného obsahu, mohu uvést jen drobné připomínky. Dionýsos byl *řeckým* bohem, poznámka na s. 29 není vhodně formulovaná. Dále mi není zcela jasné, jak rozumět sebezpojetí Ďábla Miliona jako humanisty, který má údajně lidi rád (s. 74)? Autorka to nijak nekomentuje a nerozvádí. Velmi silnou stránkou jejich výkladů jsou ovšem přesné charakteristiky pojetí a atributů ďábla v jednotlivých filmech, při nichž se projevuje jak její religionistická erudice, tak vlastní vnímavost a postřeh. Dodal bych jen jeden atribut, který nebyl zmíněn, neboť ve vizuální prezentaci nemůže figurovat bezprostředně: určitý ďábelský odér. V Polanského *Rosemary's Baby* je krátce zachycen v díle satanistů. Jako kuriozitu bych ještě rád upozornil na znak ďábla v arabských lidových představách: má modré oči, podobně jako andělé předběžného soudu nad nebožtíkem Munkar a Nakir. To se ovšem těžko kdy objeví v amerických filmech, neřku-li v kinematografii poznamenané islámem, kde jakékoliv zobrazování *Iblise* nebo *šajtána* jinak než verbálně by bylo nepatřičné. Ale kdoví, časy se mění.

Recenzovaná práce vyvolává celou řadu otázek, které by rozhodně stály za živou diskusi. Přesahují ovšem hranice tématu, jak jsou v práci vymezeny a vyplněny kvalitní analýzou. Diskusi může otevřít otázka, proč ve vytyčeném období - vlastně od roku 1968 - vzbuzuje ďábelská tematika tolik zájmu a spolu s oživenými podobami magie na sebe v anglicky hovořících zemích strhává tolik umu a pozornosti? Kontrastní přístupy nalezneme zase u nás i leckde jinde v Evropě, kde biblická představa archetypálního zosobnění zla se ve filmové a literární tvorbě dosti obměňuje a posouvá.

Diplomovou práci Veroniky Schieblové pokládám jednoznačně za erudovanou, kultivovanou, neobyčejně zajímavou a podnětnou. Akademické nároky určitě splňuje a zaslouží si v tomto směru ocenění. Doporučuji hodnoti ji jako výbornou.

V Praze 21. července 2011

Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.